



Filmfestival – 100-åringen er ennå populær Foto: Ingun A. Mæhlum



## Verdensteatret kafé og bar

Kaféen og baren åpnet i januar 2006 i kinoens gamle vestibyle.

Kafédriften inngår ikke i kinoens virksomhet, men samarbeider med kinoen om enkelte arrangementer.

Stedet populært, og er hyppig brukt av publikum som kommer tidlig til forestilling og vil kombinere filmkvelden med kafébesøk. I så måte kan man si at venteforholdene for publikum har forbedret seg vesentlig.

## Verdensteatret cinematek

Cinematek er ifølge *Filmmeldingen, stortingsmelding 30, 2014-15* «en visningsarena som drives med kulturelle og pedagogiske målsettinger for å stimulere filmkulturen lokalt og nasjonalt. I tillegg til filmvisninger arrangerer cinematekene blant annet seminarer, foredrag og filmbransjeutviklende tiltak. Publikum kan her få presentert filmkunst med høy kvalitet, profesjonalitet og fagkompetanse på det store kinolerretet». Artig nok er formålet med cinematekene i tråd med den første kinokomiteens argumenter for kommunal kinodrift i Tromsø.

Cinemateket drives av Tromsø internasjonale filmfestival. Hver uke vises mellom 15 og 20 filmer, hvor av halvparten er klassisk og alternativ samtidsfilm som ikke er i ordinær distribusjon. Cinemateket er også visningsted for Tromsø filmklubb og Tromsø barnefilmklubb.

Det bredeste publikummet når Verdensteatret trolig under den umåtelig populære filmfestivalen i januar. Hvert år trekker festivalen filmelskere og bransjefolk fra fjern og nær til byen, og Tromsøs innbyggere går mann av huse for å se film fra hele verden.

Tromsø internasjonale filmfestival har filmprogram for barn og unge, og de unge har i tillegg egne festivaler: Barnefilmfestivalen «Verdens beste» og Nordisk Ungdoms Filmfestival - NUFF, har fått tak over hodet i det 100 år gamle Verdensteatret.

I dag er Verdensteatret også scene for konserter - både av tilstedeværende artister og Verdensoperaens direkteoverførte operaforestillinger fra The Met i New York. Etableringen av dette tilbudet har gitt Tromsøpublikum og Verdensteatret et scenisk mangfold som er en viktig del av kinobyggets historie.

**tiff**  
Tromsø Internasjonale Filmfestival

13/01/09 DELKJE  
223 C 34  
04/1985

Tromsø kommune  
Postmønstre, Rådhuset  
9299 Tromsø

Tromsø 11.03.09

**Søknad om driftstøtte til Verdensteatret cinematek i Tromsø**

Søfakten Tromsø internasjonale filmfestival søker med dere for støtte til Verdensteatret Cinematek i 2008. Av midlene vil få i 2008 bli kr 65 000,- brukt på Stumfilmdagene i Tromsø.

Vi søker med dette kr 250 000,- i driftstøtte til Verdensteatret Cinematek i 2009 addusket Stumfilmdagene i 2009. Vi vil erterende budsjett og prosjektbeskrivelse for Stumfilmdagene i 2009 derom dere ønsker dette.

Vi viser i denne sammenheng til Brev fra Tromsø Kommune, Kultur og Idrett av 30.12.08 der det heter: "Tromsø kommune ved Kultur og Idrett vil utbetale støtten til cinemateket for 2009 umiddelbart over nyttår på vanlig måte"

Med vennlig hilsen  
Knut Ola  
Knut Ola  
Festivaljef

Vedlegg:  
Prosjektbeskrivelse Verdensteatret Cinematek 2009  
Budsjett 2009

**Kultur og idrett**  
Tromsø kommune

Tromsø Internasjonale Filmfestival  
Postboks 285  
9253 TROMSØ

Devs ref.: 08485/56618/08-233  
Vår ref.: 08485/56618/08-233  
Saksbehandler: Erling Kjeldsen  
Telefon: 77 79 63 67

Dato: 30.12.2008

**TILSKUDD TIL CINEMATEK I TROMSØ FOR 2008**

- Viser til deres søknad om kommunal driftstøtte til regional cinematek i Tromsø i 2008. Formånskapet vedtok den 01.12.2008, under saknummer 247/08, en bevilgning på kr 250.000 til Cinematek i Tromsø for 2008. Videre vedtok kommunestyret i forbindelse med økonomiplanen for 2009 – 2012 en årlig støtte til cinemateket i Tromsø på kr 250.000.
- Med dette som bakgrunn utbetales hermed en driftstøtte til Cinematek i Tromsø på kr 250.000 for 2008.
- Tromsø kommune ved Kultur og Idrett vil utbetale støtten til cinemateket for 2009 umiddelbart over nyttår på vanlig måte.
- Tilskuddet vil bli overført til deres bankkonto 4750.10.80841 med det første.
- Vi benytter denne anledningen til å ønske dere et godt nytt år.

Med vennlig hilsen  
Råve Sørensen  
Kultur- og idrettsjef

Erling Kjeldsen  
Kultur og idrett

Kopi til: Fakturasenteret 14718.3770.60150 – Avtalesentret tilskudd til inst.org.

POSTFAGSE: 6098 TROMSØ  
GATEADRESSE: Rådhuset 2, 9008 TROMSØ  
ORGANISMER: NO 540 101 808 KVA  
TELEFONNØ: 77 79 00 00  
TELEFONFAX: 77 79 00 01  
E-POST: postm@tiff.no  
BANKPOST: 4750 00 00236



White sea electro Foto: Bernt Simen Lund

Cleaning women Foto: Callias

Foto: Ingun A. Mæhlum

Foto: Ingun A. Mæhlum

Stumfilmfest Foto: Ingun A. Mæhlum

The late great Foto: Daniel Lilleg

Fotokilde: Verdensteatret



## Verdensteatret - visjonær folkekino

Levende bilder vakte både interesse og forargelse på starten av 1900-tallet. Kinodrift var attraktiv inntektskilde og forlystelse, men mange mente at programmene måtte kontrolleres. Kino burde bli medium for folkeopplysning snarere enn moralsk fordervelse. I 1913 vedtok Stortinget kinolov for å regulere virksomheten. Loven åpnet for å sensurere moralsk skadelig innhold i filmene, og flyttet konsesjonsutdelingen for kinodrift fra politiet til kommunene. Denne endringen i forvaltningsstruktur fikk stor betydning for norsk kinohistorie.



Erik Vangberg var medlem av to kinokomiteer, samt medlem og senere formann i kinostyret. Fotokilde: Perspektivet museum

Allerede i februar 1912 hadde Tromsø formannskap besluttet å utrede kommunal kinodrift, og året etter ble den første kinokomiteen satt i arbeid. Selv om den nyopprettede filmsensuren ivaretok moralen, mente komitémedlemmene at filmkunsten måtte gis skikkelige forhold med hensyn til lokaler, film- og musikkvalitet, og ikke bare være et profittforetak. En kommunal kino måtte oppfylle slike krav, da den ville være gjenstand for offentlig kritikk. De økonomiske utsiktene med kinodrift var også gunstige - «en kommunal kinematograf i Tromsø vil bli en lukrativ forretning for kommunen.»

Komiteen anbefalte kommunal drift, men forutsatte kommunalt monopol i sine beregninger. Kun en av komitéens medlemmer mente det burde åpnes for privat drift ved siden av en kommunal kino.

Formannskapet opprettet en ny komité for utredning av tomt og kinobygg, og både formannskap og bystyre fulgte kinokomiteenes rådgivning. 17. juni 1914 vedtok bystyret å opprette og bygge kommunal kino, under forutsetning at kommunen skulle drive kino uten konkurranse fra private aktører.

Vedtaket fikk store konsekvenser for Tromsøs kinopionér Toralf Willumsen. Han hadde startet sin private Tromsø kinematograf i 1909, men stod nå i fare for å miste konsesjonen, på tross av store investeringer. Han førte kamp på vegne av seg selv og sine ansatte, men måtte overlate driften av kinoen til kommunen. I noen år ble de to kinoene drevet sammen under kommunal ledelse, men i 1928 la kommunen ned «Den intime», som Willumsens kino ble kalt på folkemunne. Lignende saker oppstod over hele landet.

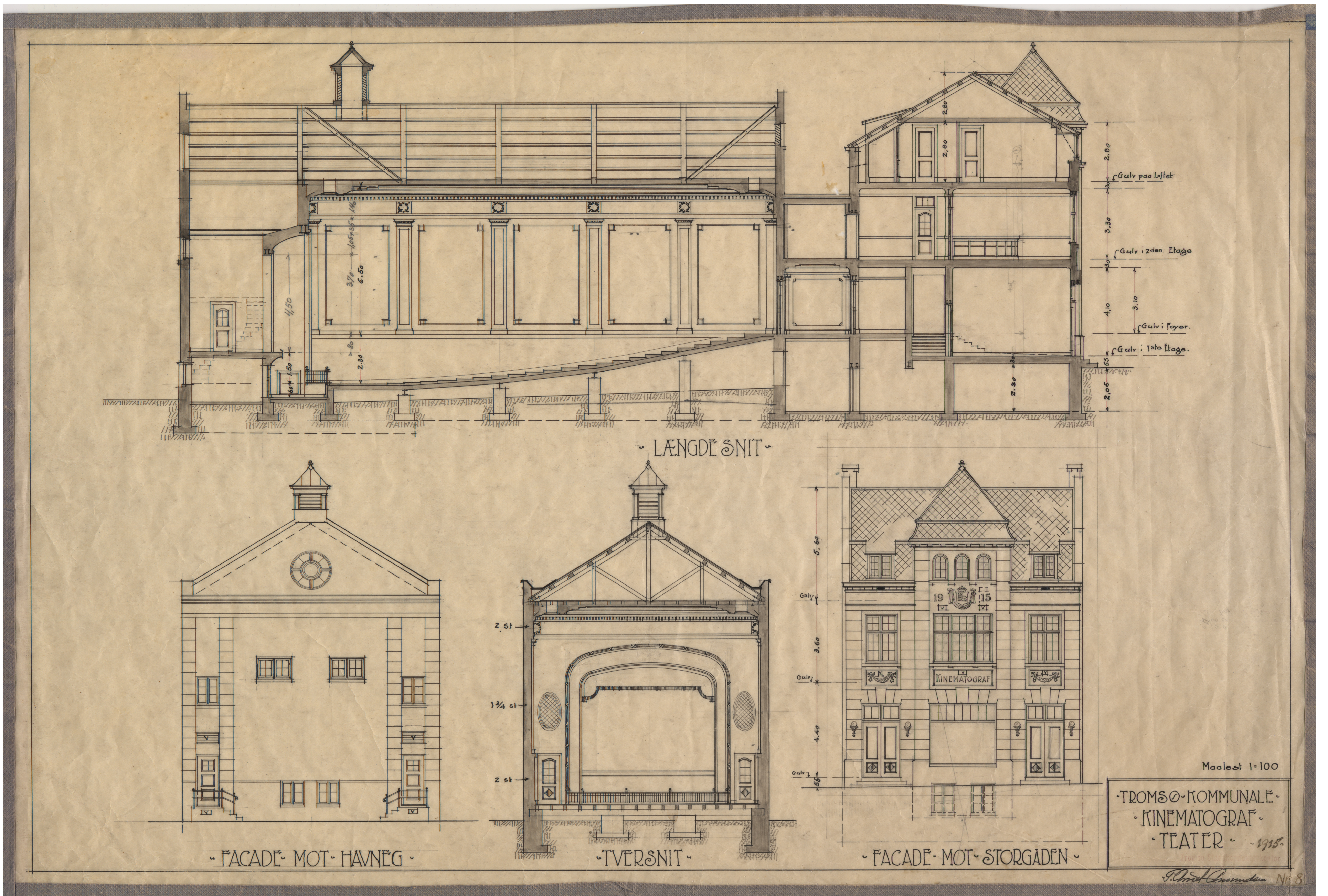
Ettersom kommunale kinoer voks fram, begynte disse kinoene å samarbeide. Mye av inntektene gikk til private film-distributører, og nå ville kommunene starte eget selskap for å sikre god økonomi og bedre programstyring. Det gikk ikke upåaktet hen! Private distributører truet Verdensteatret og andre kommunale kinoer med boikott dersom de meldte seg inn i Kommunale kinematografers landsforbund. Verdensteatret tegnet medlemskap i forbundet samt aksjer i Kommunenes filmsentral as og Norsk film as, uten at lerretet ble tomt av den grunn.

Organiseringen av de kommunale kinoene ga grunnlag for samkjøring av film, noe som minket utgiftene. Likevel opphørte ikke samarbeidet mellom kinoen og private distributører, og det brede filmutvalget bidro til å sikre publikum et godt tilbud.



Olaf Kolsum, kinostyrets formann 1920-27  
Fotokilde: Perspektivet museum



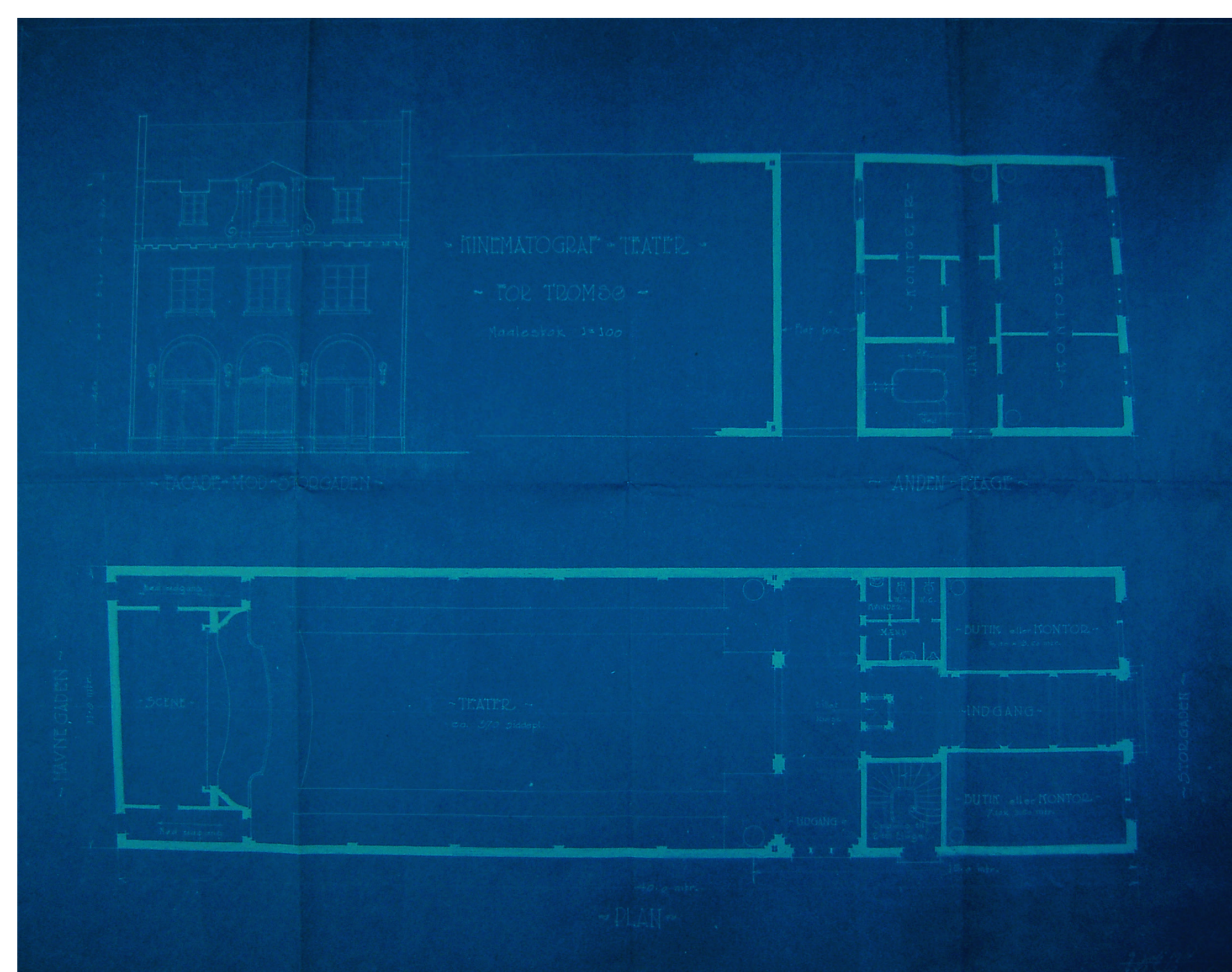


## Stadskonduktør Peter Arnet Amundsen

Amundsen (1872-1958) ble født i Hyllestad i Sogn. Han ble utdannet ved Den kongelige tegneskole i Christiania. I årene før han kom til Tromsø bidro han i gjenoppbyggingen av Ålesund etter bybrannen i 1904. Han oppholdt seg i USA 1906-1913, før han returnerte til Norge og Tromsø for å ta opp arbeidet i den nyopprettede stillingen som Tromsøs stadskonduktør.

Stadskonduktørstillingen rommet det meste av byggetekniske oppgaver: Amundsen tegnet bygg, regulerte og var bygningsjef. Han formet mye av Tromsø gjennom sitt virke, fram til han gikk av med pensjon som bygningsjef i 1943.

Blant de bygg Peter Arnet Amundsen har tegnet finner vi fru Øiens kiosk som står på Hella, arbeiderboligene langs Rektor Horsts gate og Roald Amundsens gate i Hansjordnesbukta, Geofysisk institutt ved værvarslinga for Nord-Norge, Verdensteatret og Kongsbakken videregående skole. Den 100 år gamle kinoen er trolig det av hans verk som flest av Tromsøs innbyggere har et forhold til.

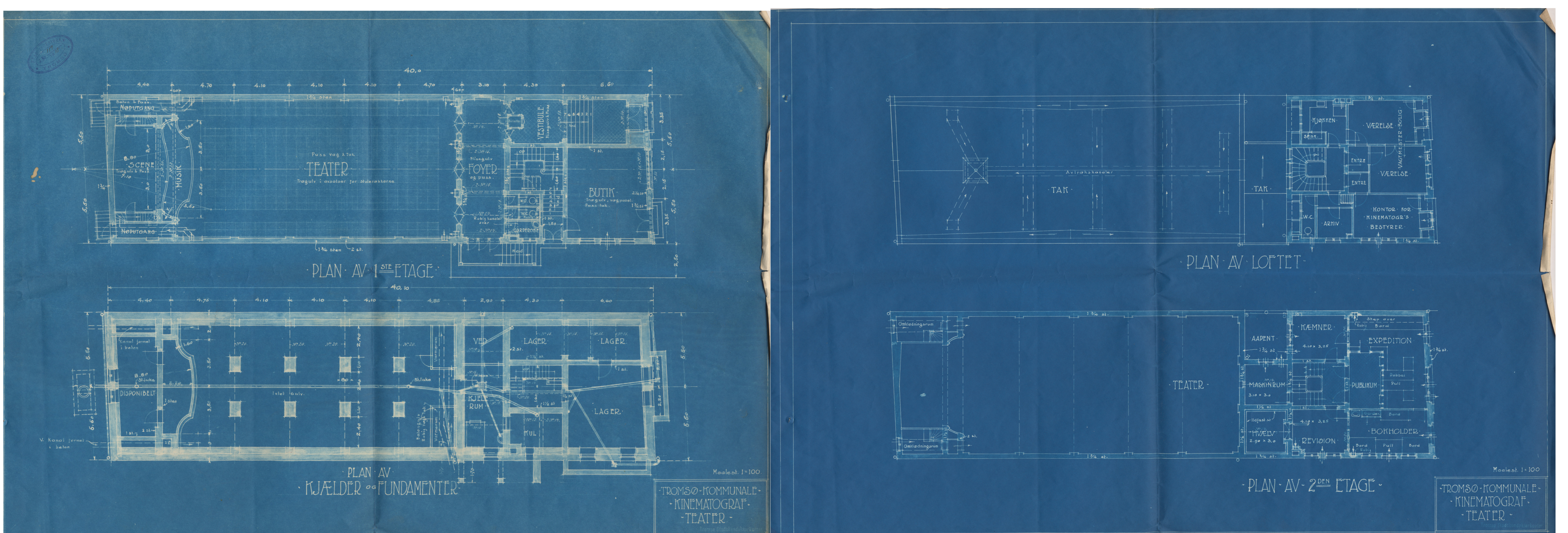


## Tomt og kinobygg

Det var sterk politisk vilje til å gi kinoen sentral plassering i byen. Da kinokomiteen lyste ut tilbud på tomt, var Boholms eiendom Storgata 93 b av de mest attraktive, ettersom den lå i byens hovedgate. Tomta var for smal til et bygg i planlagt størrelse, men kommunen supplerte arealet ved å kjøpe et stykke fra Folkets hus sin eiendom nord for Boholms tomt.

Da stadskonduktøren fikk i oppdrag å tegne kinobygget, skisserte han raskt et førsteutkast, slik at kommunen kunne fortsette prosjekteringen. Utkastet har likhetstrekk med kinoen, men var uten kjeller, hadde sentralisert inngangsparti og mykere fasadeutforming enn det endelige resultatet.

Verdensteatret, slik det ble reist, er i likhet med førsteutkastet en todelt bygningsmasse med bygård i 2 1/2 etasje mot Storgata, og bakenforliggende kinosal mot Sjøgata. Fasaden har klassisistiske trekk med sterk symmetri, dekorasjoner med Louis Seize-preg, og vindu i jugendstil. Til forskjell fra førsteutkastet er midtpartiet i Verdensteatret trukket fram i en kraftig risalitt med tak skilt ut fra hovedtaket, noe som gir bygget et høyreist preg. Inngangspartiet ble flyttet til sørenden av fasaden. Det åpnet for et stort butikklokale i nordenden. Utleie av butikklokalet og kjellerarealet forbedret økonomien i prosjektet.



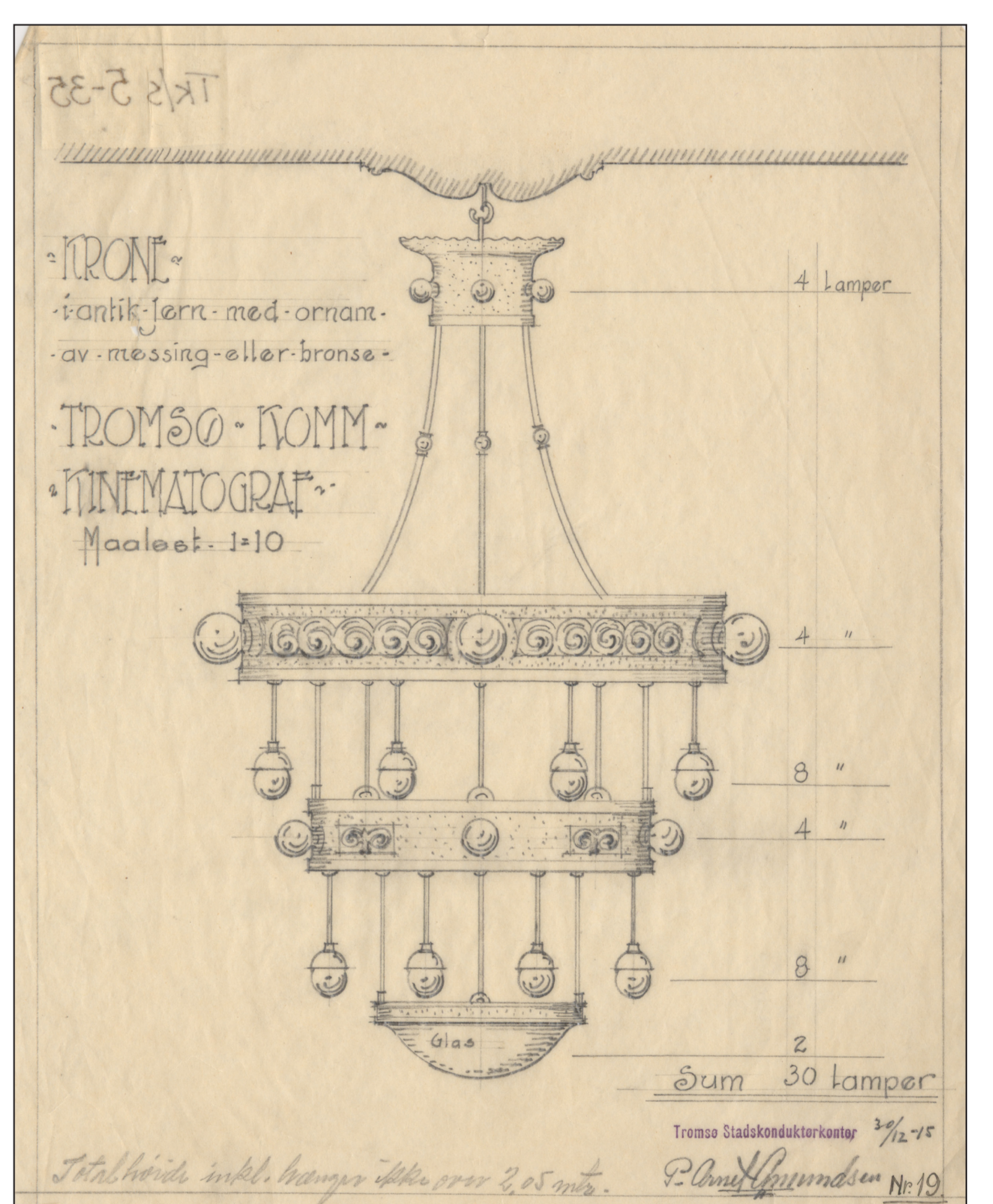
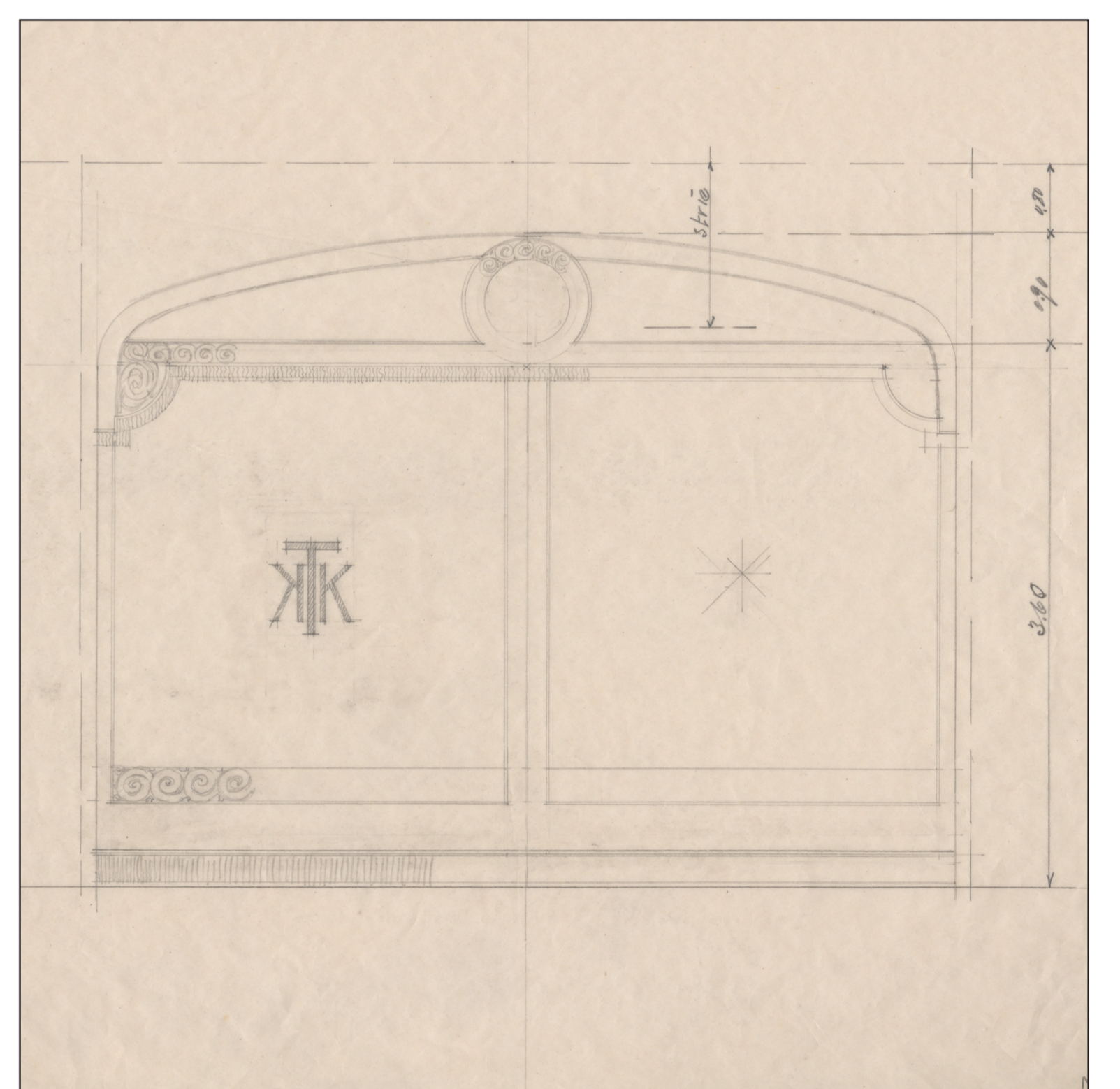


## Interiør og veggutsmykking

Opprinnelig var kinovestibylene en smal passasje med trapp opp til foajeen med billettbutikk i overgangen mellom de to rommene. Vestibylene har vært endret flere ganger med bakgrunn i driftsendringer på bygget. Foajeen er imidlertid ganske lik sitt opprinnelige uttrykk. Da kinoen åpnet i 1916 var det orkestergrav foran stolradene i kinosalen. Der hadde de fleste av stumfilmmusikerne sitt arbeidssted. Graven ble dekket over etter innførselen av lydfilm, men eksisterer fremdeles. Stolene og lysarmaturene i kinosalen er skiftet ut, men hovedtrekkene i salen er uforandret.

I 1921 ble kinosalen utsmykket med store veggmalerier av Tromsøkunstneren Sverre Mack. Det er det første offentlige utsmykkingsoppdraget som er gitt til en kunstner i Tromsø, og Mack gjorde senere flere utsmykninger i byen. Tematikken i maleriene på Verdensteatret er hentet fra norske folkeviser og eventyr - visstnok ble temavalget gjort i samarbeid med en utsmykkingskomité, men det er ikke spor etter denne komiteéns arbeid i byarkivet. Mack malte bildene direkte på murflatene mellom pliastrene. Teknikken og murflaten har siden skapt problemer for bevaringen av de vakre bildene, og Mack reparerte bildene ved flere anledninger.

Den klassisistiske sceneveggen med prosceniebue i teatertradisjon kranset med forgylte planteranker fanger fremdeles publikums oppmerksomhet. I 35 år hang sceneteppet fratrukket, og først til kinoens jubileum i 1951 fikk kinoteppet mekanikk for å åpne og lukke sceneteppet fra maskinrommet.







## Fra stumfilm til lydfilm

Første verdenskrig sendte verden inn i økonomiske nedgangstider, Tromsø var intet unntak. Formannskapet snudde på hver krone. Det var ikke bare Tromsøs første kinematograf, «Den intime», som hadde kniven på strupen i 1920-årene. Inntektene svingte, og regnskapsrapportene vippet vektskålen mellom kinoene.



Kinobestyrer Karl Hall Foto: Chr. Hansen  
Fotokilde: Perspektivet museum

I mai 1927 ba formannskapet kinostyret om å vurdere å sette ut hele kinodriften til private. Kinostyret beregnet mulige inntekter fra utleie, men falt ned på at det ikke lønte seg. Verdensteatret anbefales beholdt i kommunal drift, og «Den intime» legges ned.

I oppsigelsesbehandlingen for personalet sa styret opp samtlige av kinoens ansatte, også kinobestyrer Karl Hall. Han blir tilbudt pensjon, og når Verdensteatrets skjebne er sikret, er det med A.S. Hansen ved roret.

Også kinostyret skifter ledelse i denne tiden. Alf Haaland overtar vervet i 1927, og beholder det fram til 1938 – i en epoke som revolusjonerer kinoverdenen.

Lydfilmen kommer for fullt! Den teknologiske nyvinningen er like mye trussel som glede. Stumfilmmarkedet synker til et minimum. Filmselskapene vil bare lage lydfilm, og utsiktene til å kunne drive stumfilmteater stuper med hver rapport og statistikk. Her må det aksjoneres!

A.S. Hansen alarmerer kinostyret, og 30. juni 1930 overbringer de bekymringen til formannskapet. Kinostyret opplyser at mange norske kinoer allerede har installert lydfilm, og at tiden uansett er inne for å skifte ut den utslitte kinomaskinen. Lydfilm kunne attpåtil eliminere kinoens største utgift – orkesteret. Det er også andre nyvinninger å studere; billettkontroll, nummererte seter og kinoreklamens utvikling. Går det ikke an å undersøke forholdene ved andre kinoer?

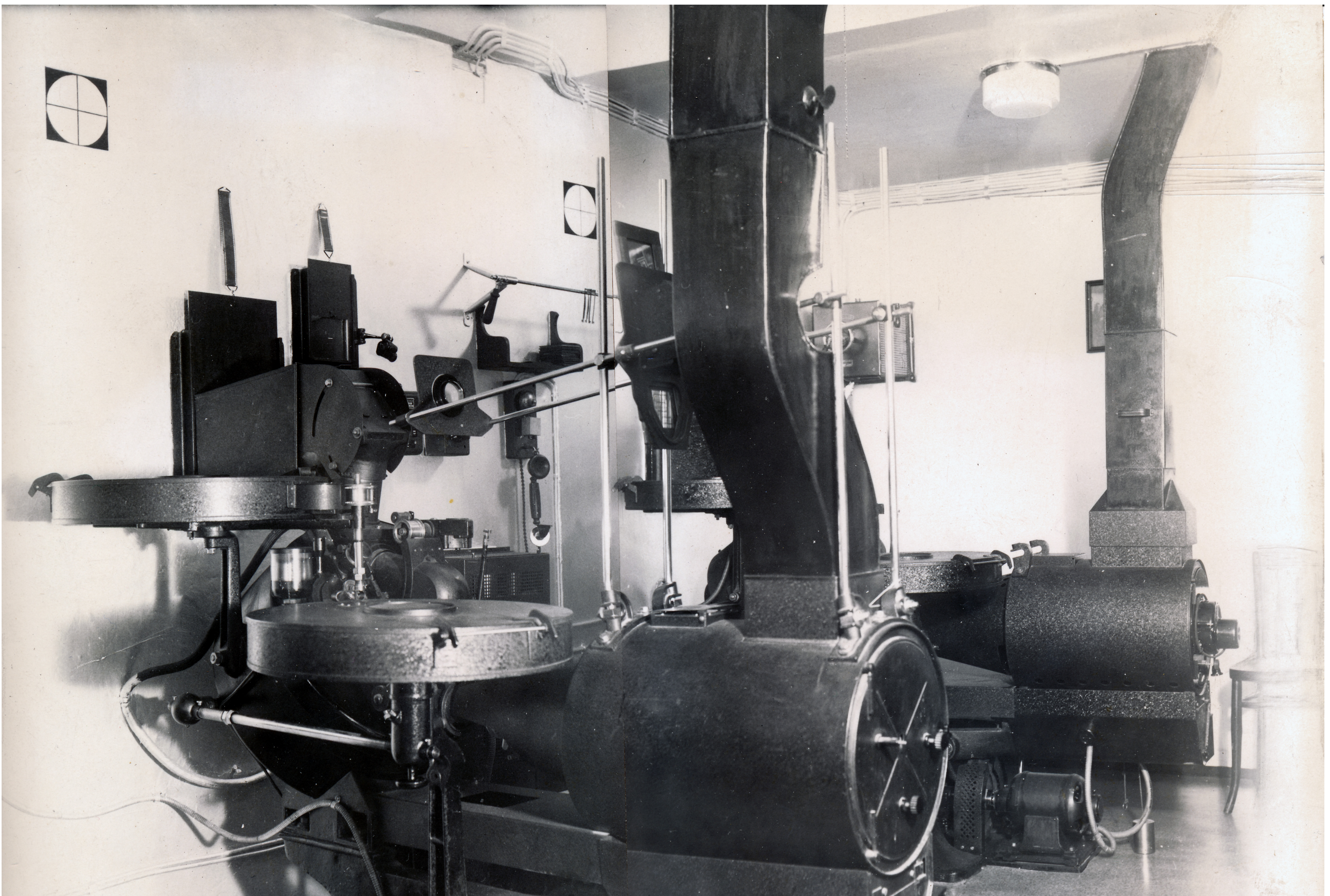
Hansen blir sporenstreks sendt på studiereise sørover i landet for å kartlegge situasjonen og vurdere både lydfilmapparater og andre nyvinninger. Nå går det fort! Hansen sender sin rapport til kinostyret 6. oktober, og 8. oktober anbefaler kinostyret formannskapet om å bemyndige kinostyret til å kjøpe inn lydfilmapparat for inntil 26.000. Formannskapet følger på.

Julaften 1930 sender kinostyret signert kontrakt for lydfilmlegg til AEG, med beskjed om at leveransen må påskyndes mest mulig. Lydrevolusjonen er et faktum.



Alf Haaland, kinostyrets formann  
Foto: Chr. Hansen  
Fotokilde: Perspektivet museum



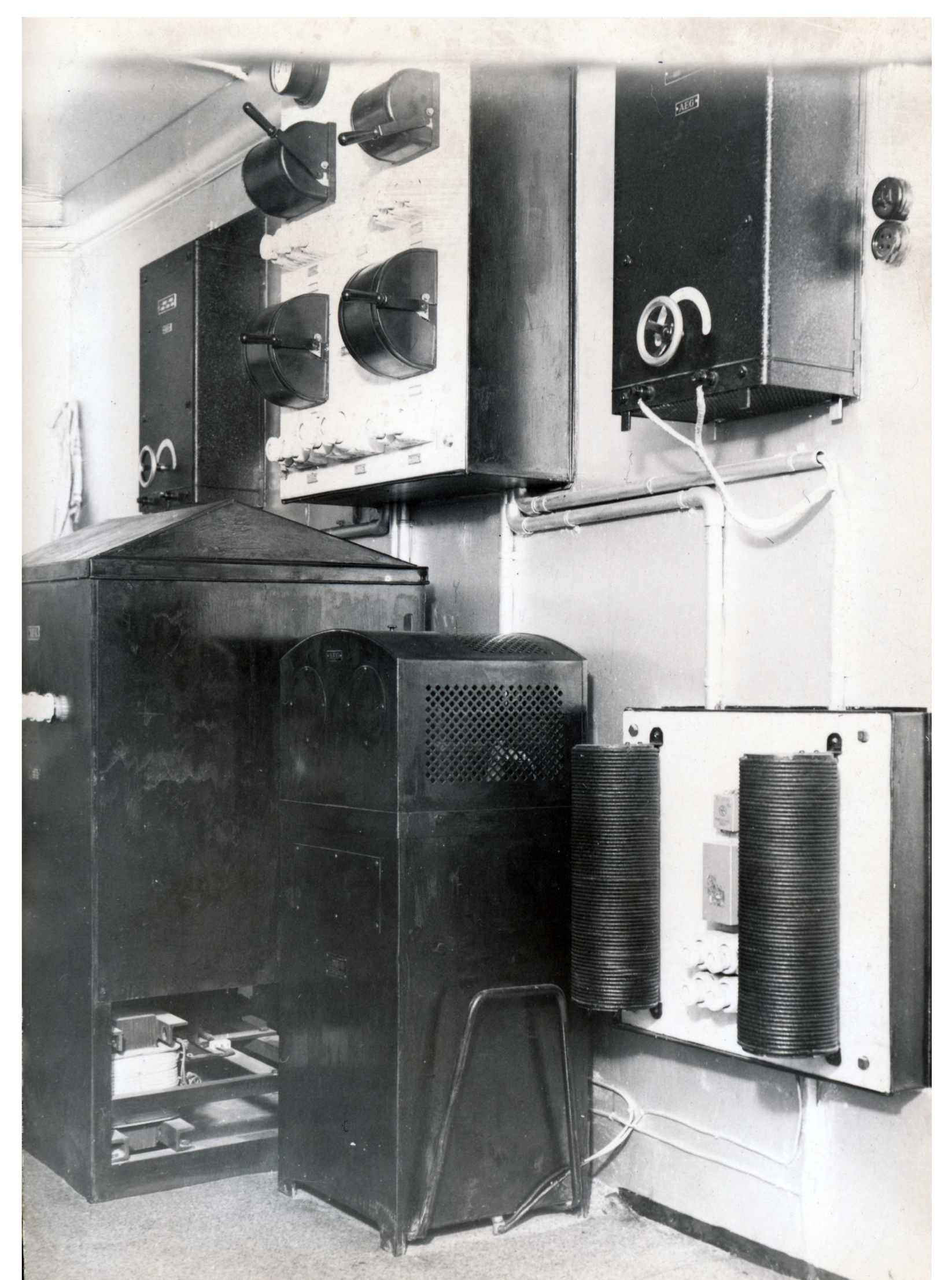


Mechau klangfilmapparat og utsnitt av maskinrommet (under) Fotokilde: Tromsø kommunale kinematografer, Tromsø byarkiv

## Lydfilmen kommer!

Mechau-prosjektøren med klangfilmapperatur var sagt å være av de beste lyd-filmanleggere i landet. Likevel tok det ikke mange år før Verdensteatret ble nødt til å oppgradere. De første lydfilmene var splittet mellom lydbånd som var innkopiert på filmen og grammofonplatefilm. Platebordet som fulgte med lydanlegget måtte kjøres synkront med filmen. Bilder som ble fjernet på grunn av sensur eller uhell, måtte erstattes av svartfilm for å sikre synkronisering mellom lyd og bilde. Det medførte lange parti med lyd, men uten bilder. I tillegg var man helt avhengig av det ene apparatet, og kinoen ønsket å sikre seg mot driftsstans.

I 1936 kom Klangfilms Europalydhode som forbedret teknikken vesentlig. Verdensteatret kjøpe inn en ekstra Mechau-prosjektør og Europa-lydhode til begge. For kinomaskinistene utgjorde oppgraderingen en verden av forskjell.



rapport fra kinostyret vedrørende lyd-filmen for Tromsø.

I henhold til kinostyrets beslutning har jeg i tiden 1. - 28. september 1936 ved en rekke oppføringer undersøkt lyd-filmens muligheter for Tromsø. Jeg har i den forbindelse besøkt filmene hos Frankhøj, Stokholm, Egeberg, Oslo, Lillehammer og Skjerve og har i disse byer net til sammen 15 lyd-filmer.

Særlig har jeg undersøkt lyd-filmene og de tekniske muligheter ved konferanser og lydfilm-projektorer.

Jeg har sett alle apparat-typer i drift og har innhentet beskrivelse og maskinistenes uttalelse om samme.

I den forbindelse har jeg hatt konferanser med: Formannen i Oslo Kinostyre, Herr. Sørensen, og maskinistene ved "KINOSTYRET" - "KINOSTYRET" og "KINOSTYRET".

Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Lillehammer Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Skjerve Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Frankhøj Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Egeberg Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Stokholm Kino.

Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Lillehammer Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Skjerve Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Frankhøj Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Egeberg Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Stokholm Kino.

alle kinostyrets kontor.

I henhold til kinostyrets beslutning har jeg i tiden 1. - 28. september 1936 ved en rekke oppføringer undersøkt lyd-filmens muligheter for Tromsø. Jeg har i den forbindelse besøkt filmene hos Frankhøj, Stokholm, Egeberg, Oslo, Lillehammer og Skjerve og har i disse byer net til sammen 15 lyd-filmer.

Særlig har jeg undersøkt lyd-filmene og de tekniske muligheter ved konferanser og lydfilm-projektorer.

Jeg har sett alle apparat-typer i drift og har innhentet beskrivelse og maskinistenes uttalelse om samme.

I den forbindelse har jeg hatt konferanser med: Formannen i Oslo Kinostyre, Herr. Sørensen, og maskinistene ved "KINOSTYRET" - "KINOSTYRET" og "KINOSTYRET".

Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Lillehammer Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Skjerve Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Frankhøj Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Egeberg Kino, Beskrivelse og maskinistenes uttalelse ved Stokholm Kino.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Betalingsvilkår: Kr. 5 000,- ved bestilling - Kr. 7 000,- ved overtagelse og restbeløp Kr. 10 000,- i månedlige avdrag på Kr. 1 000,-

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Betalingsvilkår: Kr. 5 000,- ved bestilling - Kr. 7 000,- ved overtagelse og de resterende Kr. 10 000,- i månedlige avdrag på Kr. 1 000,-

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Betalingsvilkår: Kr. 5 000,- ved bestilling - Kr. 7 000,- ved overtagelse og de resterende Kr. 10 000,- i månedlige avdrag på Kr. 1 000,-

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Betalingsvilkår: Kr. 5 000,- ved bestilling - Kr. 7 000,- ved overtagelse og de resterende Kr. 10 000,- i månedlige avdrag på Kr. 1 000,-

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø. Jeg har derfor i denne forbindelse bedt om å undersøke om det er mulig å innføre lyd-film i Tromsø.

## Krig og fornyelse

Våren 1940 invaderte Tyskland Norge. En stund var Nord-Norge ennå fritt, og i denne tiden fungerte Tromsø som hovedstad. Likevel fikk krigsutbruddet straks innvirkning på kinoen. Filmene som ble vist ved Verdensteatret ble leid fra byrå i Oslo, og tyskernes inntog gjorde det nesten umulig å få tak i film. I en periode byttet nordnorske kinoer på filmer som var i landsdelen – en løsning som holdt vann fram til kapitulasjonen 9. juni 1940.

I starten av okkupasjonstiden var Tromsø besatt av østerrikske tropper under ledelse av oberst Weiss. Kinoens ansatte fikk vise film, uten at fienden bland-



Kinostyret: Styreformann Erik Vangberg, Signe Moe og Sofus Sjursen.  
Fotokilde: Tromsø kinematografers arkiv, Tromsø byarkiv

et seg opp i programmet. Det skulle endre seg. 25. februar 1941 fikk kinostyret underretning fra ordføreren om at de var avsatt. Ordføreren skulle overta deres oppgaver.

Styret oversendte møteprotokollen til ordførers kontor og gjenopptok ikke sine oppgaver før 6. juni 1945.

Våren 1941 ble østerrikerne erstattet av tyske prøyssere og Gestapo. Amerikansk og engelsk film ble forbudt – bortsett fra denne sensuren fikk kinobestyreren velge programmet fritt.

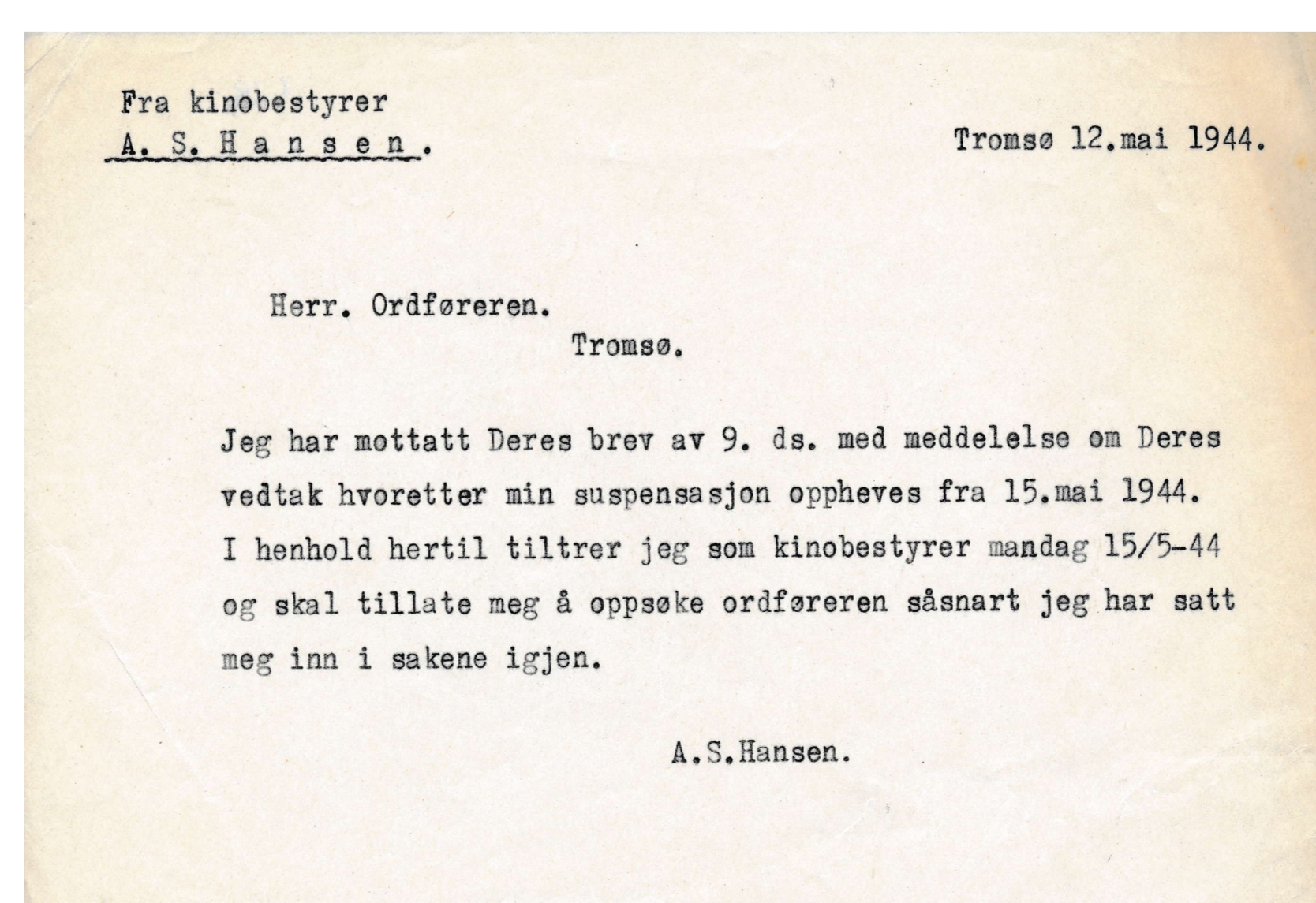
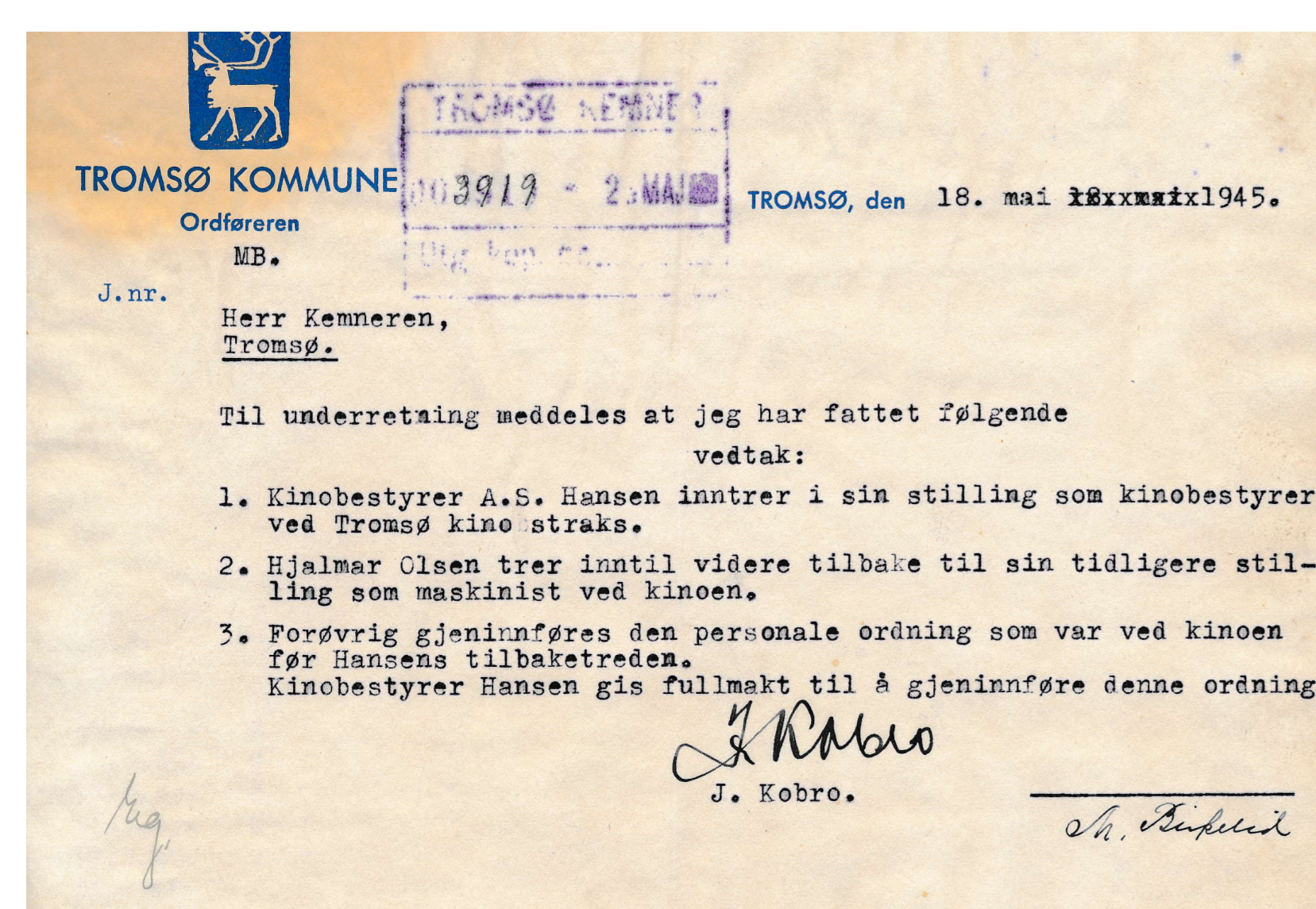
I takt med prøyssernes inntog og Nasjonal Samlings kupp ble kinoen tvunget inn i propagandaapparatet: NS-propaganda myntet på det norske folk, og tysk propaganda for tyske soldater. Propagandaen kom i form av reklameplater og korte ukerevyer som ble vist før hovedfilmen, og som hele filmer. Kinovisningene var overvåket av lokale NS-folk og tysk sikkerhetspoliti, og tegn til ordrenekt ble slått hardt ned på. Det ble konflikter. Kinobestyrer A.S. Hansen moret seg nesten i striden med okkupasjonsmakten.

Han beholdt sin stilling i krigens første tre år, men 1. mai 1943 ble han avsatt, og 23.9.1944 ble han arrestert av Gestapo. Hansen satt 4 måneder i Tromsdalen fangeleir, Krøkebærsletta, før han ble overført til Grini. Han slapp ut etter den tyske kapitulasjonen og gjenopptok sitt arbeid 20. mai 1945. I Hansens fravær fortsatte filmene å rulle over lerretet med førstemaskinist Hjalmar Olsen bak spakene. Først da freden kom i mai 1945 fikk kino-personalet en velfortjent hvil.



Førstemaskinist Hjalmar Olsen  
Kilde: Tromsø kinematografers arkiv i Tromsø byarkiv.

I løpet av krigsårene ble kinoen slitt ned av intens bruk, men ingenting ble vandalisert eller stjålet. Behovet for renovering falt sammen med 35-års jubileet for den kommunale kinematografen, og i tiden fram mot jubileumsåret 1951 ble kinoen modernisert. De gamle Mechau klangfilmapparatene ble byttet med amerikanske R.C.A.-Brenkert. Kjelleren ble ombygd for å huse en egen kraftstasjon: et dieselaggregat skulle sikre kinoen mot driftsstans ved strømbrydd. Også mye av interiøret i Verdensteatret ble skiftet ut i løpet av etterkrigsårene - blant annet stoler og lysarmatur.





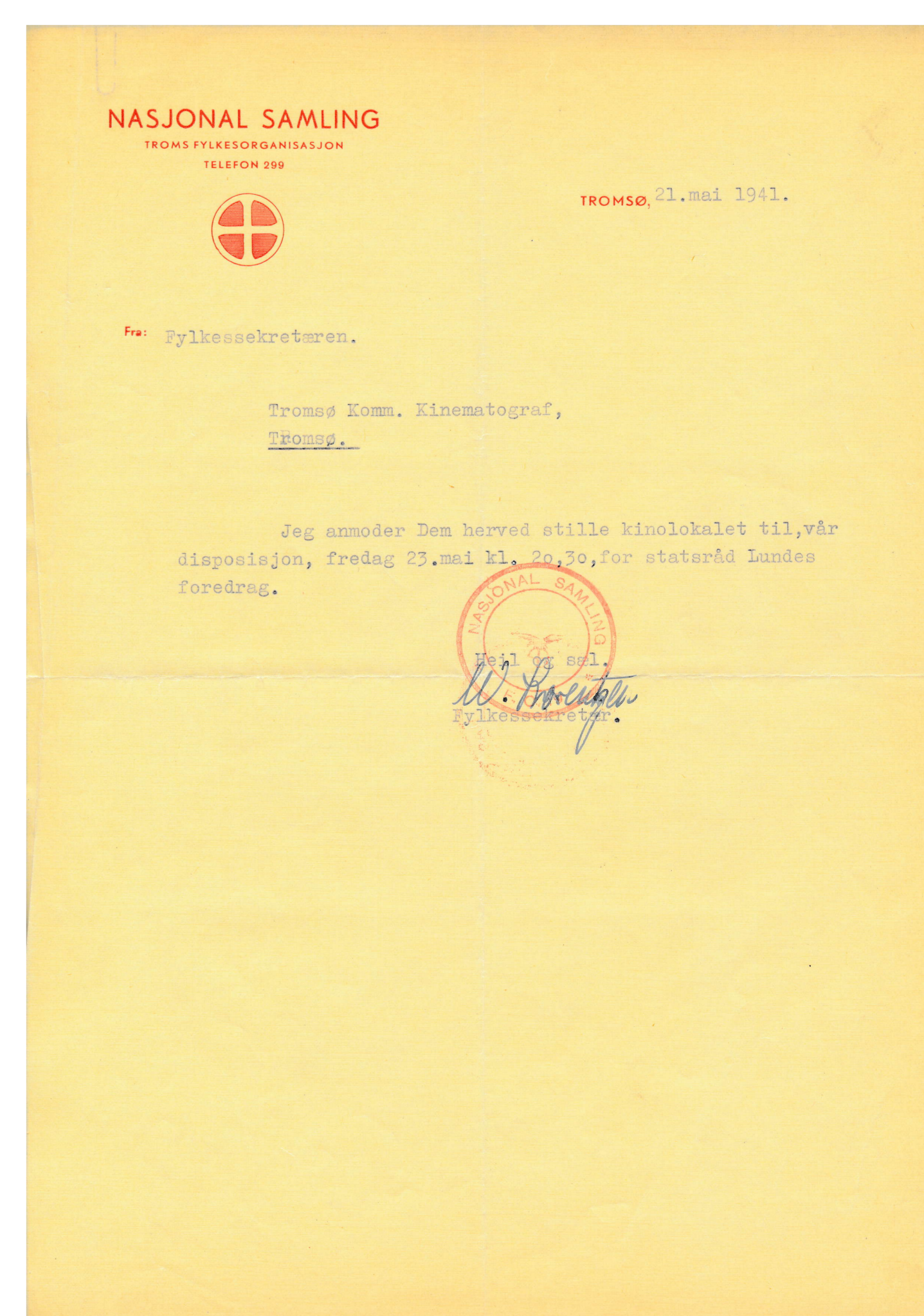
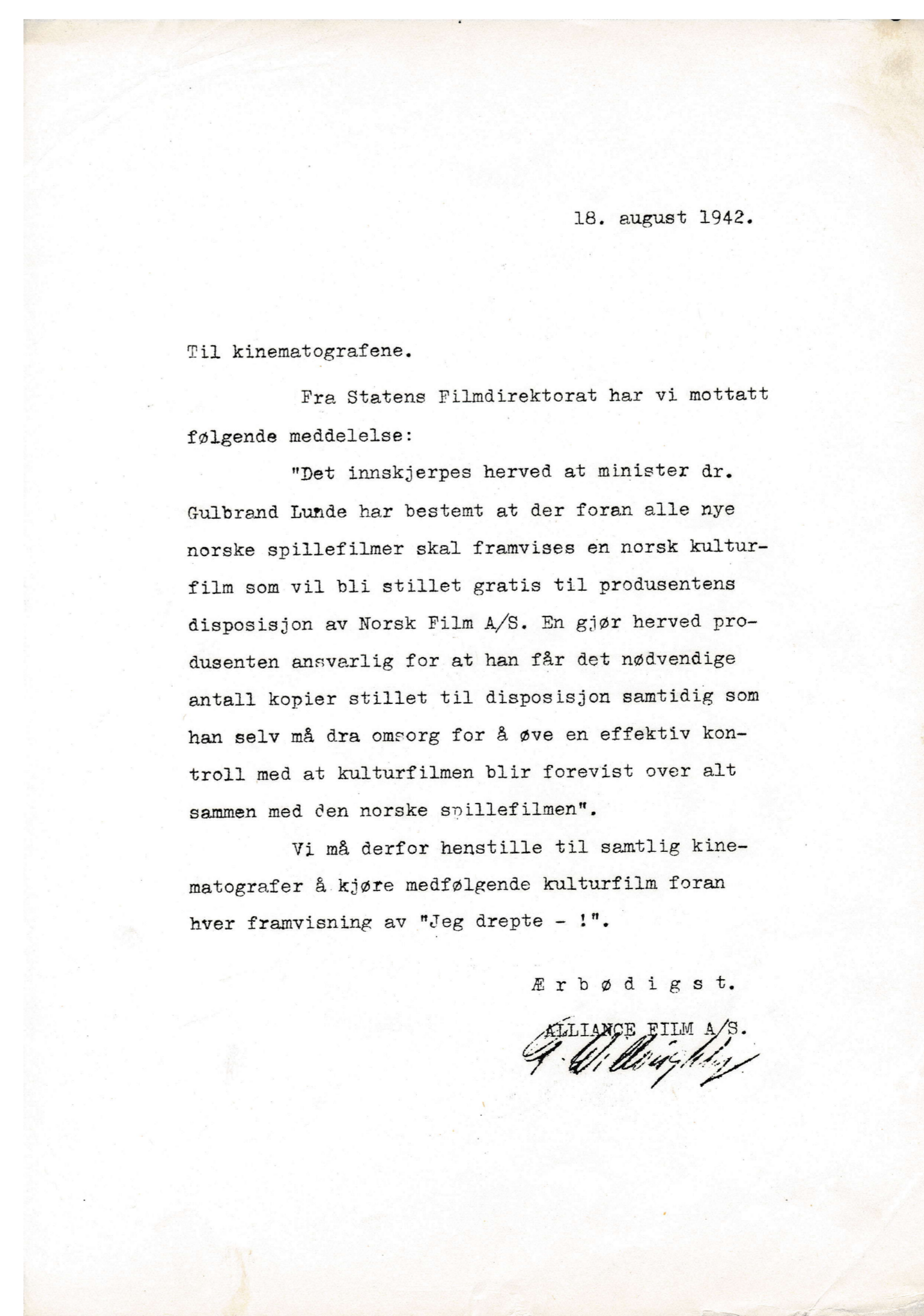
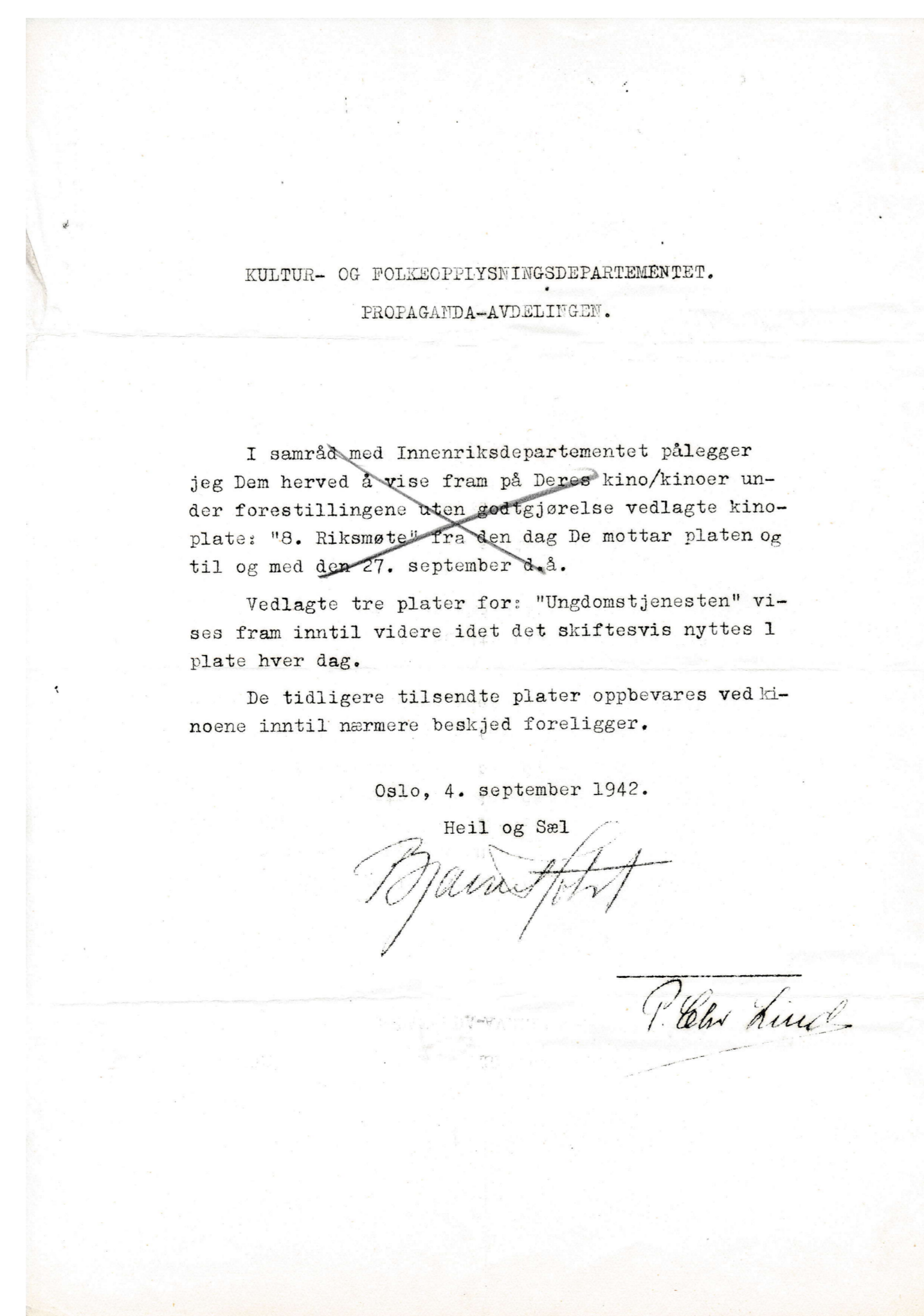
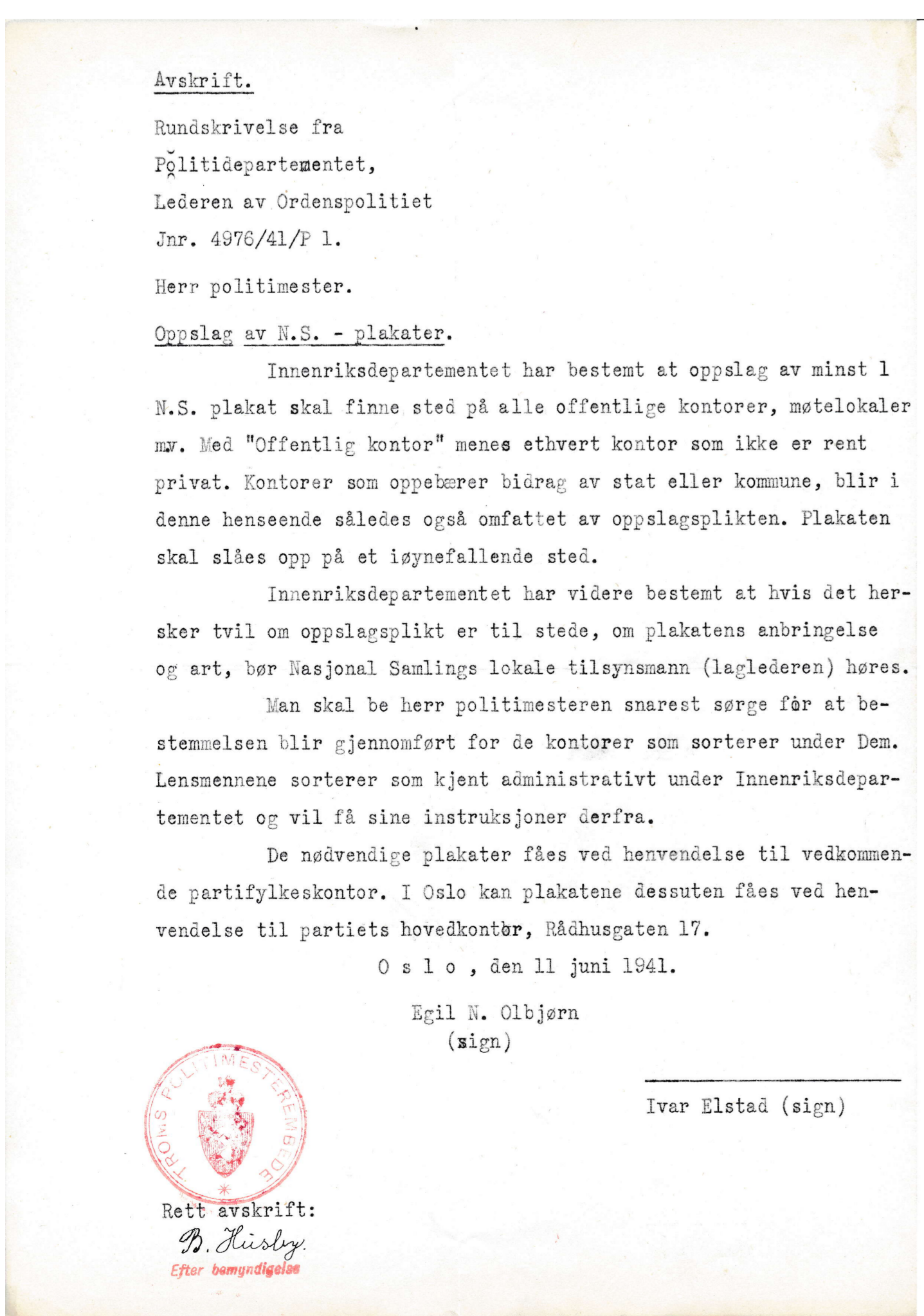
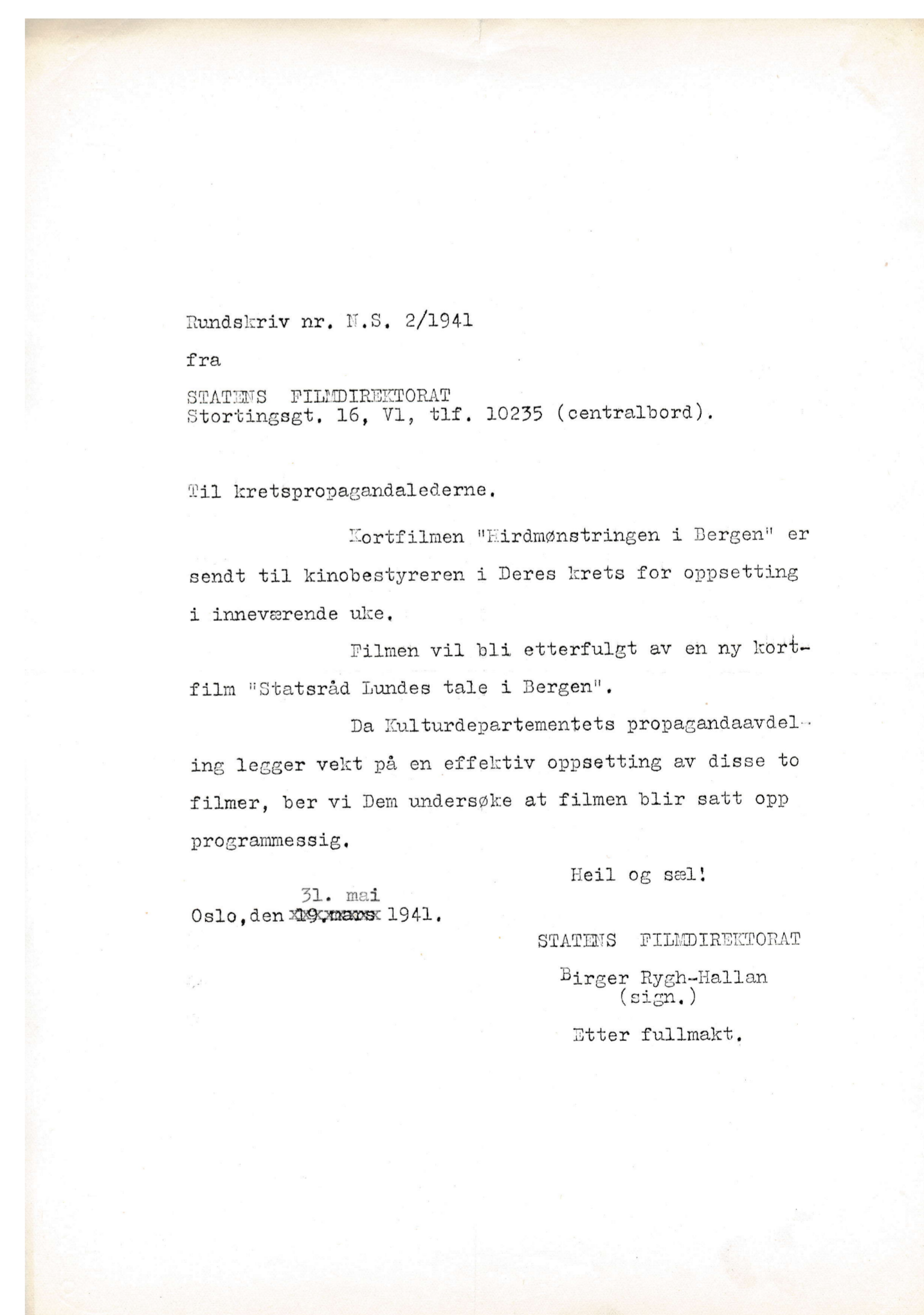
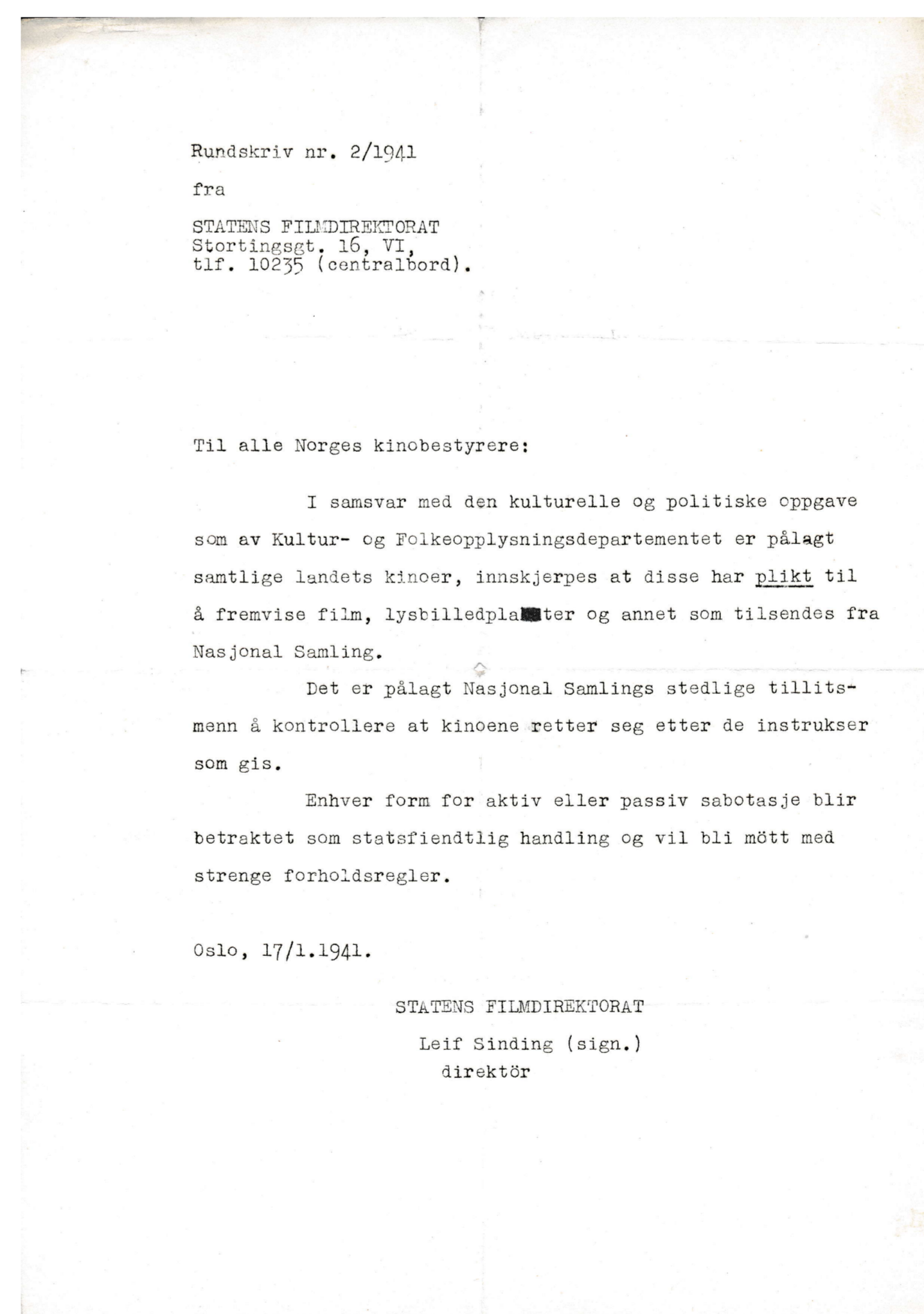
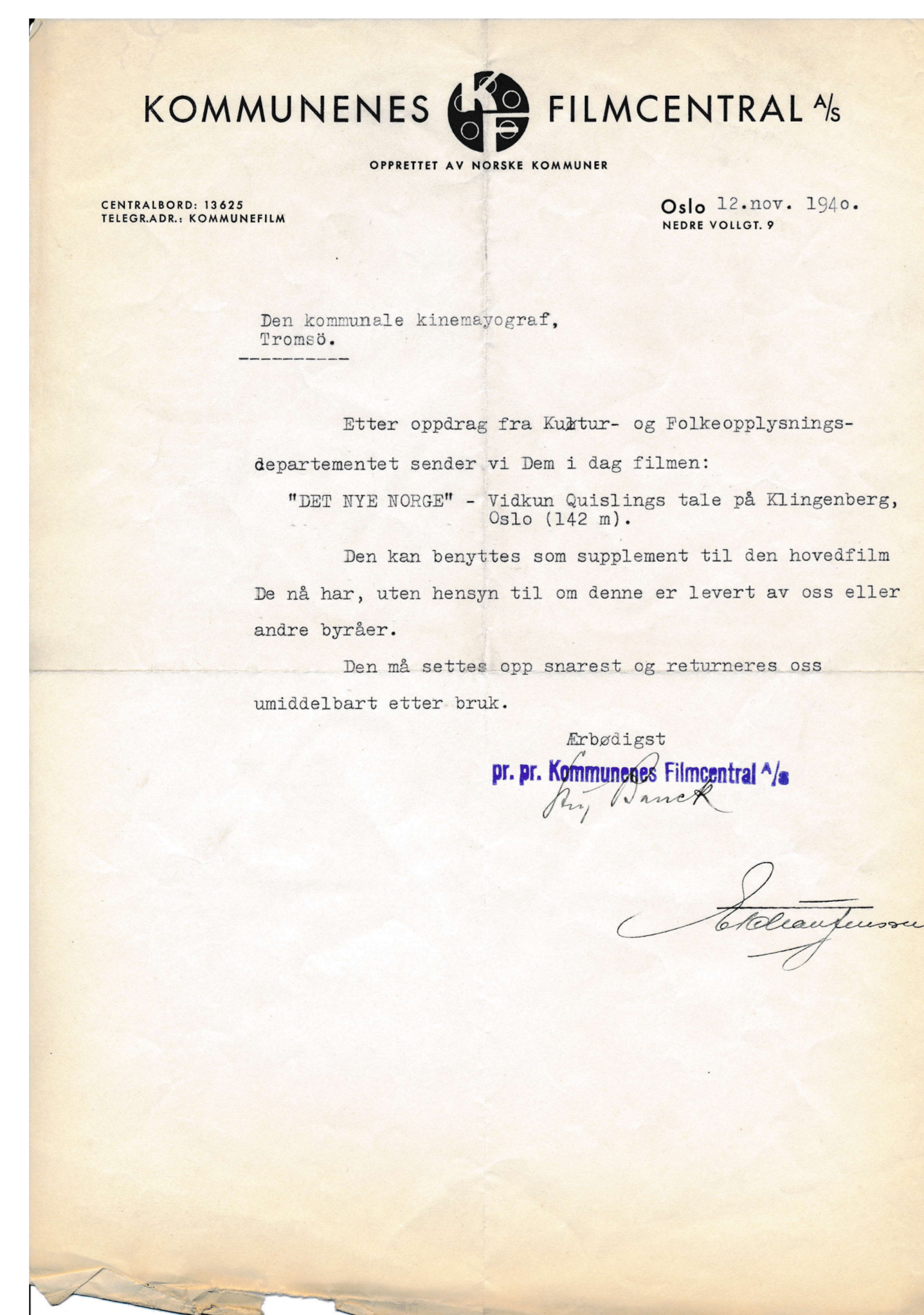
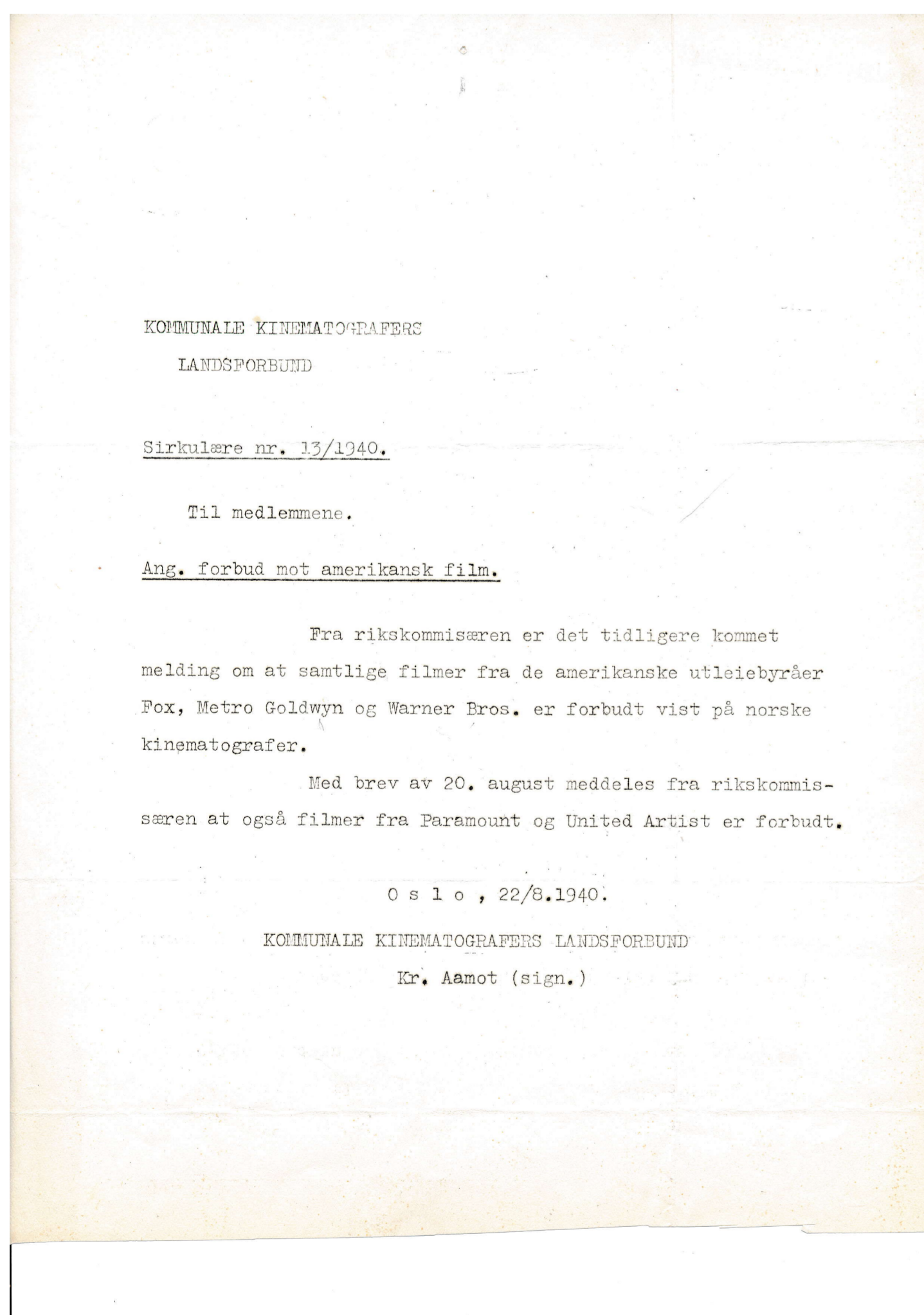
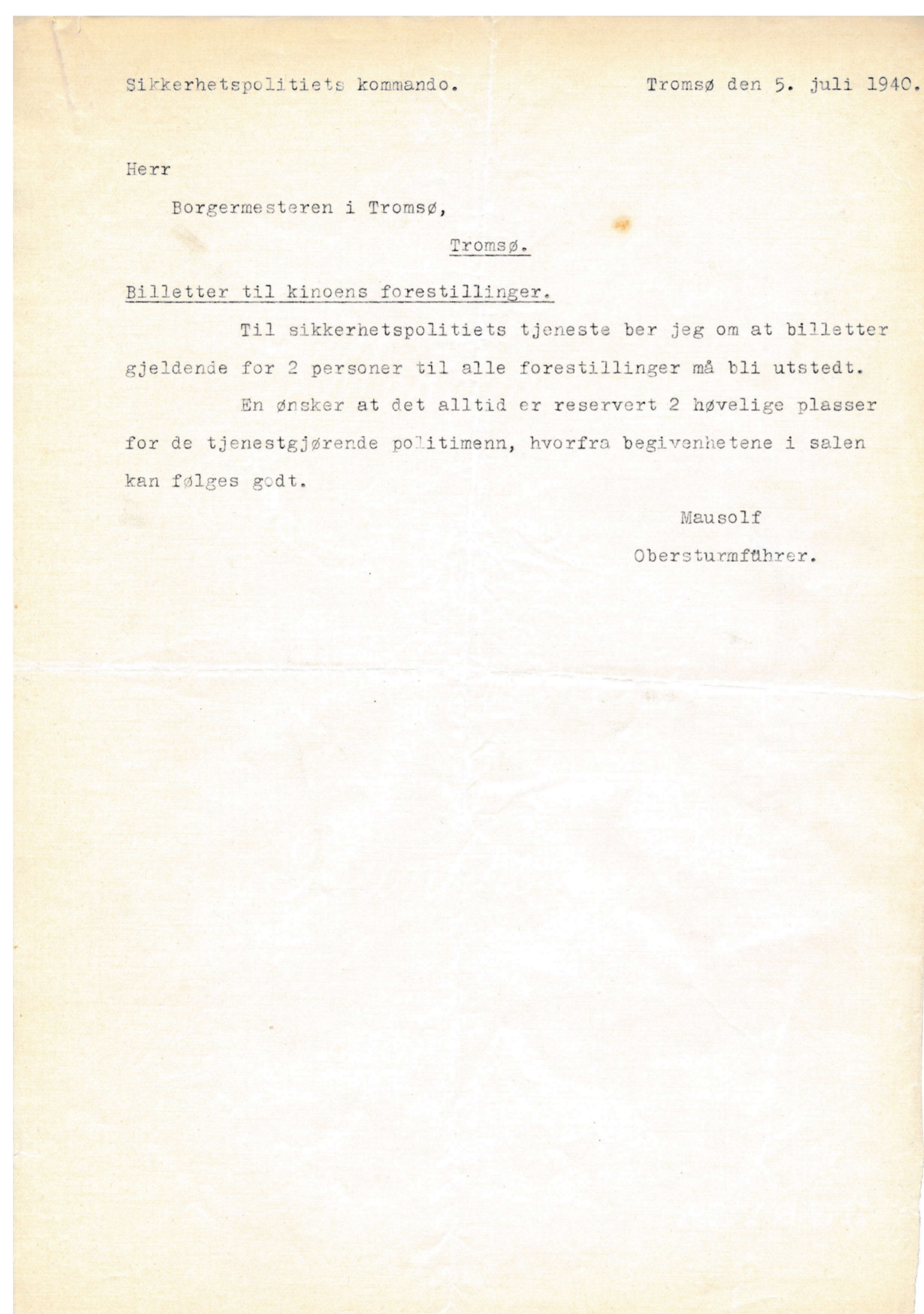
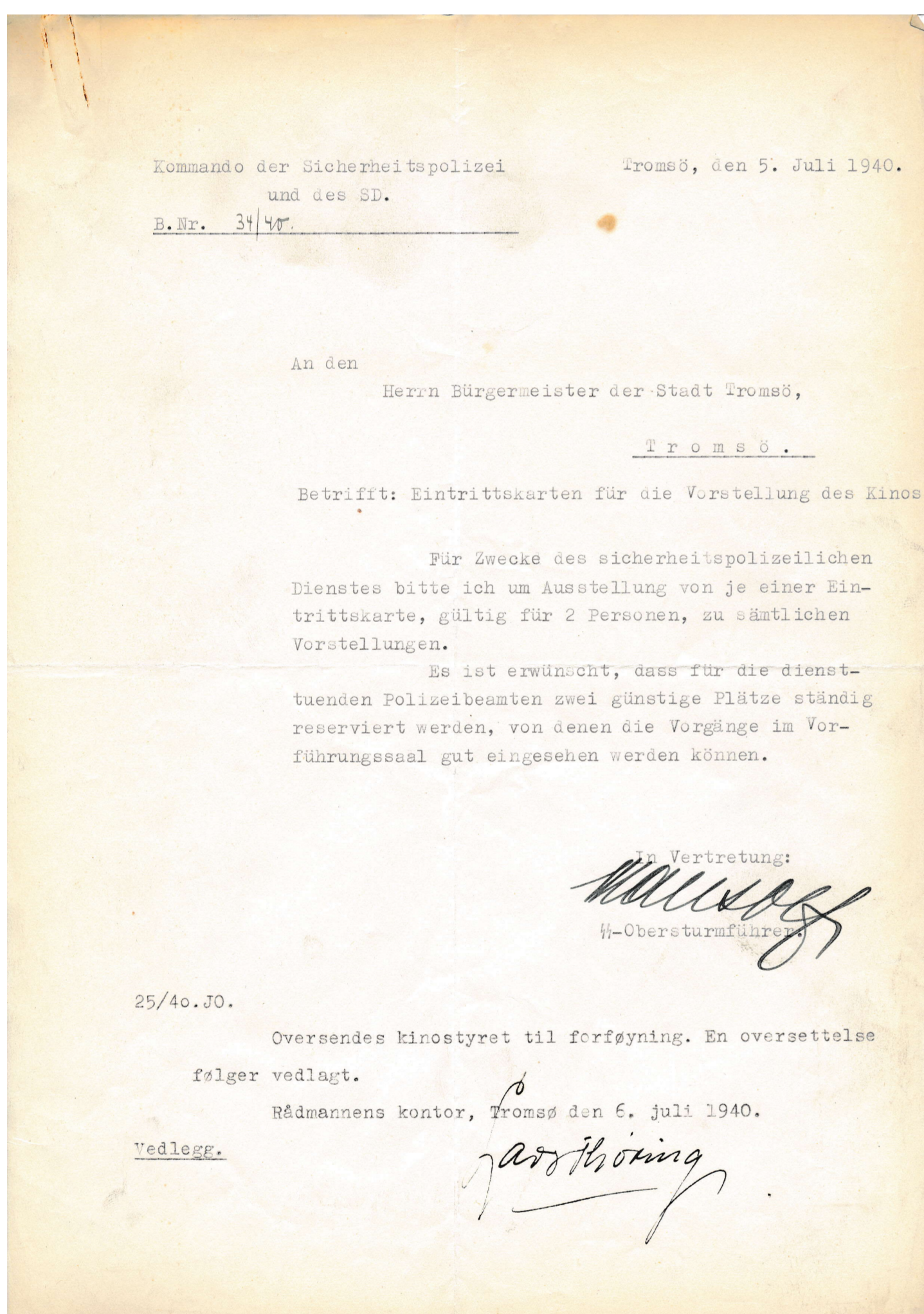


Barbersalongens utstillingsvindu i Verdensteatret Foto: Chr. Hansen Fotokilde: Perspektivet museum

## Sensur og propaganda

Da røyken etter kamphandlingene hadde lagt seg begynte anmodninger, direktiver og ordrer å tikke ut fra skrivemaskiner på offentlige kontor. Først var tonen nesten høflig, men etter kort tid stod trusler om staff for sabotasje sort på hvitt.

Kinobestyrer A.S. Hansen later til å ha tatt det hele med stoisk ro. Han besvarer både tyskere og NS-folk i ekstremt korrekte vendinger, men er alltid beredt til kamp. Det er en snert humor i mange av Hansens brev fra krigen, men så skriver han også i jubileumsboken at han alltid har likt trøbbel og spetakkel.





Kø utenfor kinoen Fotokilde: Verdensteatret

## Kø, kaos og fornyelse

Etter andre verdenskrig steg kinobesøket i taket, og Verdensteatret var på ingen måte rustet for å ta imot den økte publikumsmassen. Lange køer med stor trengsel medførte knuste vindusruter, og stor fare for de som ble klemt i massene. Det var særlig problematisk i forkant av barneforestillingene. De nærliggende butikkene gikk til anmeldelse av ødeleggelsene, men hva skulle det hjelpe? Politimannen som prøvde å ordne køen kunne bevitne om at de stakkars barna som ble klemt mot vinduene var ute av stand til å forhindre skaden.

Det var en ventet situasjon. Allerede i 1938 hadde formannskapet sett nødvendigheten av et større kinobygg, og oppnevnt en komite til å utrede saken. Men så kom krigen. Etter krigen ble saken relansert som et mulig fellesprosjekt med NRK, men også det falt fisk. I mellomtiden vokste køene. Mens byggesaken for nykinoen gikk sin gang ble Verdensteatret oppgradert: Vestibylen ble ombygd for å takle køene og et lite aggregat sikret kinoen stødig drift. Til sist skjøt byggesaken for nykinoen fart. Kommunen utlyste arkitektkonkurransen, og 1. april 1965 ble byggingen av Fokus vedtatt. Fokus åpnet dørene 16. mars 1973, og siden har Tromsø igjen hatt to kinoer.

